

ČEŠKI I SLOVAČKI OBZORI STJEPANA KARLOVA ŽGURIĆA

Marijan ŠABIĆ, Slavonski Brod

Autor u tekstu daje pregled života i prevoditeljskog, kritičkog i književnog rada Stjepana Žgurića (1872.–1914.), naglašavajući njegov doprinos hrvatskoj recepciji čeških i slovačkih prozaika književnog realizma, te utjecaj čeških književnika na Žgurićev nevelik izvorni književni opus. Članku prilaže kraću Žgurićevu korespondenciju s istaknutim češkim i slovačkim književnicima.

KLJUČNE RIJEČI: *Stjepan Žgurić, hrvatsko-češke književne veze, hrvatsko-slovačke književne veze, Karel Václav Rais, Elena Maróthy-Šoltésová.*

Ime Stjepana Žgurića (1872.–1914.) nezaobilazno je u svim pokušajima sinteza češko-hrvatskih i slovačko-hrvatskih književnih veza na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće,¹ kao i u bibliografijama² koje potvrđuju intenzitet i trajnost tih veza. U tom je razdoblju Žgurić bio među najzaslužnijima za hrvatsku recepciju češke književnosti, posebno realističkih pisaca, a njegove su bolje proze u nekrologu u *Katoličkom listu* ocijenjene uspjelima »poput onih Tordinčevih«.³ Ipak, o ovome se hrvatskom književniku danas malo zna. Uzalud ćemo ga tražiti u povijestima hrvatske književnosti, nije uvršten u *Hrvatski biografski leksikon*, a tek ga je njegov školski kolega Rudolf Horvat u svojoj *Povijesti Hrvatske* uvrstio među istaknute pripadnike tada najmlađe generacije hrvatskih beletrista, u skupinu s I. Cippicom, F. Horvatom-Kišem, J. Kosorom, V. Jelovšekom, M.

¹ Primjerice u Ján JANKOVIČ, *Chorvátska literatúra v slovenskej kultúre I. (do roku 1938)*, Bratislava, 1997.; Dubravka DOROTIĆ SESAR, »Recepcija slovačke filologije i slovačke književnosti u hrvatskome tisku 19. stoljeća«, *Hrvatska/Slovačka: povijesne i kulturne veze: slična sudbina i zajedničke osobnosti*, Društvo hrvatskih književnika, Zagreb, 1998., str. 67–90; Marijan ŠABIĆ, *Iz zlatnog Praga: češka književnost i kultura u hrvatskoj književnoj periodici 1835. – 1903.*, Filozofski fakultet, Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, Zagreb, 2009.

² Primjerice u: Oton BERKOPEC, *Česká a slovenská literatura, divadlo, jazykozpyt a národopis v Jugoslavii (bibliografie od r. 1800 do 1935)*, Praha, 1940.

³ »Stjepan Žgurić [nekrolog]«, *Katolički list* 64(1913.), br. 47, str. 561.

Marjanovićem i drugima.⁴ Spomenuti je nekrolog jedan od rijetkih objavljenih izvora podataka o Žgurićevu životu i radu; iz njega saznajemo i to da je rođen 13. listopada 1872. u Kaptolu kod Požege, »od seljačkih roditelja«. No i danas rijetko prezime Žgurić⁵ Josip Buturac nije naveo u svojim popisima starosjedilaca i doseljenika u Kaptol.⁶ To je prezime iz rodne Virovitice u Kaptol donio učitelj Dragutin Žgurić, koji je u tom selu službovao više od 20 godina, od 1862. do 1884. godine, kada je umro u 44. godini života i za sobom ostavio udovicu s petero djece, među njima i sina Stjepana. Stjepan je nedugo zatim primljen u požeško sirotište, čiji su pitomci bili mnogi poznati i zaslužni Hrvati, od Luke Ilića-Oriovčanina i Janka Jurkovića do nadbiskupa Josipa Stadlera.⁷ U Požegi je Žgurić završio prvih šest razreda gimnazije, a maturirao je 1892. godine u zagrebačkoj Klasičnoj gimnaziji, u generaciji s nešto mlađima, budućim povjesničarima Đurom Szabom i spomenutim Rudolfom Horvatom te s pjesnikom Vladimirom Vidrićem.⁸ Za Stjepanovo je kasnije zanimanje za češku književnost i kulturu svakako bilo važno odrastanje uz Čehe, koji su se tijekom 19. stoljeća u nekoliko valova doseljavali u Kaptol i druga sela Požeštine. Svoje je prijevode i proze često potpisivao kao Stjepan Karlov, pišući patronim prema češkoj inačici imena svoga pokojnog oca Dragutina. Nakon mature Žgurić se upisao na zagrebačku bogosloviju. Za svećenika je zaređen 1896. godine te je raspoređen za kapelana u Daruvar, gdje su tada, kao i danas, živjeli brojni doseljeni Česi. U Gornju Stubicu, u kojoj je ostao sve do smrti 1913., došao je 1898. kao kapelan,⁹ a prisegu za župnika položio je 30. prosinca 1902. godine¹⁰ nakon umirovljenja dotadašnjeg župnika Mirka Ožegovića. Umro je 1913. godine nakon duge i teške bolesti, navršivši tek 41. godinu života.

Prve je prijevode Žgurić objavio već kao gimnazijalac: u *Smilju* je 1. listopada 1891. izašao prijevod crtice Vilme Sokolove *Što si zvijezde pripovijedaju*,¹¹ a četiri mjeseca poslije crtice *I od vrabaca se možemo učiti*.¹² Već je tada Žgurić dao naslutiti da će njegov prevoditeljski opus obilježiti didaktičnost i rodoljubiva tendencija smještena u obiteljski, najčešće seoski ambijent, koji će dodatno nastojati približiti hrvatskom čitatelju kroatiziranjem imena junaka i drugim načinima prilagodbe izvornog teksta. Tako i u ovim s češkog prevedenim poučnim kratkim prozama za djecu čitamo:

---

⁴ Rudolf HORVAT, *Povjest Hrvatske*, Petrinja, 1904., str. 608.

⁵ *Hrvatski prezimenik* pod prezimenom Žgurić navodi samo dvije osobe i obje imaju prebivalište u Osijeku. *Hrvatski prezimenik [pučanstvo Republike Hrvatske na početku 21. stoljeća] / priredili Petar Šimunović, Franjo Maletić, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2008., sv. 2, str. 630.*

⁶ Josip BUTURAC, »Povijest Kaptola (Požege)«, *Kaptol: 1221.–1991.*, ur. Filip Potrebić, Kaptol, 1991., str. 76–78.

⁷ U Požegi je 26. studenoga 2005. u organizaciji Požeške biskupije održan znanstveni skup u povodu 170. obljetnice utemeljenja požeškog orfanotrofija. Zbornik izlaganja s toga skupa još nije objavljen.

⁸ *Zbornik naučnih i književno-umjetničkih priloga bivših đaka i profesora zagrebačke klasične gimnazije o 350-godišnjem jubileju 1607.–1957.*, Zagreb, 1957., str. 1042.

⁹ *Imenik dostojanstvenika, činovnika i javnih službenika kraljevina Hrvatske i Slavonije 1898.*, Zagreb, 1898., str. 248.

¹⁰ Prema dopisu podarhiđakona Josipa Ciglera Nadbiskupskom duhovnom stolu. Nadbiskupski arhiv u Zagrebu, Spisi Nadbiskupskog duhovnog stola (dalje: NAZ, spisi NDS), 5853/1902. Promjena župnika registrirana je i u: *Imenik dostojanstvenika, činovnika i javnih službenika kraljevina Hrvatske i Slavonije 1904.*, Zagreb, 1904., str. 223.

¹¹ *Smilje*, 20 (1891/92.), br. 1, str. 11–14.

¹² *Smilje*, 21 (1892/93.), br. 5, str. 66–67.

»A vi, hrvatska djeco, zar ćete dopustiti, da još dugo bludi zvijezda hrvatske slave odjevena u žalostno ruho?

Je li, već kuca srce žarkom ljubavlju, koju nitko ne pobijedi, ljubavlju prama miloj domovini, za koju je pripravna da sve žrtvuje?«¹³

U sličnom je domoljubnom tonu Žgurić završio i prvu svoju u *Obzoru* u prosincu 1892. objavljenu mu izvornu prozu *Čika-Giga*, potpisanu inicijalima S. Ž-ć, o priprostome ostarjelom seljaku u kojem je hrvatsku samosvijest probudio posjet Gospodarskoj izložbi u Zagrebu 1891. godine:

»I eto tako vam čika-Giga uvijek pripovijeda, kako je na izložbi bio. Opominje se onih lijepih dana za Hrvatsku našu tako sretnih, kad su i tuđinci vidjeli, da Hrvati ipak nijesu više divljaci i barbari, već kako su prije za krvavih vremena znali stupati junačkim korakom protiv neprijatelja, da tako sada znade koračati i mirnim korakom kulture – i da Bog da, sretnim.«¹⁴

Obzorova je rubrika »ispod crte« 1893. godine obilovala prijevodima čeških, najčešće Nerudinih proza, i tu se uklopio i Žgurićev prijevod kratke proze *Šareno crepovlje*¹⁵ Jaroslava Vrchlickog. Te je godine Žgurić dovršio i svoj prvi ambiciozniji prijevod s češkog – roman Václava Vlčeka naslovljen *Setník Halaburd: román z idylického zákoutí*. Iako je, kako je vidljivo iz ovdje priložene korespondencije, Vlčeku izrazio namjeru prijevod objaviti u *Obzoru* tijekom 1893. godine, to mu nije pošlo za rukom. Nije nam poznato je li Žgurić negdje drugdje uspio objaviti taj prijevod. Već je iduće godine Žgurić objavio velik broj prijevoda iz češke književnosti u vodećem hrvatskome književnom časopisu *Viencu* te u Fleišerovoj *Prosvjeti*, tada dvotjedniku, a nastavio je i suradnju u *Obzoru*. Najveći je njegov prevoditeljski pothvat te godine bio prvi prijevod jednog od ranih Jiráskovih romana. *Ráj světa*¹⁶ objavljen je u *Viencu* dvanaest godina prije Radićeva prijevoda Jiráskova romana *Psohlavci*, kojeg je Prohaska smatrao prvim pohrvaćenim tekstom toga književnika, povežavši njegovu (ne)nazočnost u južnoslavenskim književnostima ne samo s poetičkim nego i s ideološkim razlozima:

»U nás Jihoslovanů nebylo v té době nové filosofie o našich dějinách, nebylo nové kritiky s vyššího stanoviska, nýbrž názory na význam naší minulosti byly ještě stále diktovány národním a plemenným sobectvím často na újmu práva i pravdy. Všichni naši lepší básníci a romanopisci opouštěli proto minulost a obraceli se v době realismu k přítomnosti nebo k minulosti nedávné; historický román psali jen spisovatelé druhého řádu. A proto nemáme žádného básníka a romanopisce, který by se mohl postavit po bok Alois Jiráskovi.

Jako jsme neměli ideologie, na které se zakládá Jiráskův román, tak jsme nepozorovali ani hodnoty Jiráskových děl, a proto jsme si jich nepřekládali. Překládati Jiráska počalo teprve pokolení, které pochopilo Masarykův realism. První jest překlad »Psohlavců« od Štěpána Radiće z počátku XX. století.«¹⁷

¹³ *Smilje*, 21 (1892/93.), br. 5, str. 67.

¹⁴ *Obzor*, 33 (1892.), br. 293, str. [1].

¹⁵ *Obzor*, 34 (1893.), br. 130 i 132.

¹⁶ *Vienac*, 26 (1894.), br. 30–45.

¹⁷ Dragutin PROHASKA, »Význam Al. Jiráska pro Jihoslovanů«, *Alois Jirásek: sborník studií a vzpomínek na počest jeho sedmdesátých narozenin*, ur. Miroslav Hýsek, Praha, 1925., str. 389.

Razlozi zbog kojih se mladi klerik Stjepan Žgurić dao na prevođenje *Rája svéta* i drugih tekstova suvremene češke književnosti, kako ćemo vidjeti iz njegove korespondencije, nisu bile simpatije prema Masarykovu realizmu i češkim liberalnim snagama koje je Masaryk u to vrijeme prevodio. Treba napomenuti da Prohaska ovdje, iako donosi netočnu informaciju o prvom prijevodu Jiráseka u Hrvata, svoje prosudbe o hrvatskoj recepciji njegovih djela donosi na temelju Jirásekovih romana s temama iz češke povijesti, dok je *Ráj svéta*¹⁸ bio prvi roman toga autora motiviran događanjima izvan povijesnih čeških zemalja – radnja mu je smještena u Beč s početka 19. stoljeća, u vrijeme Bečkog kongresa. U njemu Jirásek na pozadini priče o ljubavi dvojice siromašnih mladića, francuskog slikara Cheniera i njegova prijatelja češkog glazbenika Kaline, prema poljskoj djevojci Zosji, slika kontrast između idilične obiteljske atmosfere skromnoga poljskog doma i dokonih dvorskih krugova prepunih intriga, prijetvornosti i razvrata. Iste je godine Žgurić objavio prijevod opsežnije pripovijesti češkog književnika Josefa Leopolda Hrdine *Klarica iz župnoga dvora*¹⁹ te prijevode brojnih crtica i arabeski: čak četiri crtice Václava Beneša-Šumavskog (*Dan u poslovnici*,²⁰ *Umorstvo*,²¹ *Dan fratra Bonaventure*²² i *Mačak*²³) te po jednu Svatopluka Čecha,²⁴ J. Hrdine,²⁵ Jaroslava Vrchlickog²⁶ i Věnceslave Lužicke.²⁷ Književni povjesničari među opusima ovdje nabrojanih čeških književnika primjećuju velike kvalitativne razlike, no kraćim prozama koje je Žgurić prevodio, pa tako i ovima, zajednička je određena moralno-poučna komponenta, najčešće izražena kroz postupke i sudbine »malih« ljudi, seljaka, malograđana i sitnih činovnika, prikazanih sa simpatijom i blagom ironijom, koje je Žgurić nastojao ugraditi i u vlastite malobrojne izvorne tekstove. Junak onih djela koja je preveo Žgurić, radnja kojih je smještena u urbanu sredinu, bilo da je riječ o Beču iz *Rája srca* ili o neimenovanu gradu iz koje crtice Beneša-Šumavskog, redovito dolazi iz nižih slojeva i slavenskog je podrijetla, i ističu se njegove vrline: radišnost, otvorenost i čovjekoljublje, a suprotstavlja mu se bezosjećajnost birokrata i ispraznost života plemenitaša, uglavnom otuđenih od ideala i stvarnih potreba naroda.

Žgurić je 1895. godine u *Obzoru* objavio prijevod *Mamuta*, tople priče poljskog književnika Michata Batauckog o prijateljstvu umirovljenoga narodnog prvaka i starog sluge, iduće godine još i prijevod Čechove crtice *Proljetna fantazija o ciglama* u uskrsnom prilogu *Obzora*, no svoju je prevoditeljsku djelatnost od tog doba uglavnom koncentrirao u *Viencu*, čiji je vjerni suradnik s brojnim prijevodima čeških proza, ali i komentarima i prikazima iz tadašnje češke književne produkcije (koje je osim uobičajenim pseudonimom Stjepan Karlov potpisivao i inicijalima *Ž-ć* ili *K-v*), ostao sve do 1902. godine. Kako su njegovi prijevodi i prilogi o češkoj književnosti i kulturi u *Viencu* prilično pedantno popisani u

---

¹⁸ *Vienac*, 26 (1894.), br. 30–45.

¹⁹ J. L. HRDINA, »Klarica iz župnoga dvora. Seoska pripovijest«, *Prosvjeta*, 2 (1894.), br. 15–21.

²⁰ V. BENEŠ-ŠUMAVSKÝ, »Dan u poslovnici. Humoreska«, *Obzor*, 35 (1894.), br. 10–11.

²¹ V. BENEŠ-ŠUMAVSKÝ, »Umorstvo. Humoreska«, *Obzor*, 35 (1894.), br. 83–84.

²² V. BENEŠ-ŠUMAVSKÝ, »Dan fratra Bonaventure. Humoreska«, *Obzor*, 35 (1894.), br. 157–159.

²³ V. BENEŠ-ŠUMAVSKÝ, »Mačak. Humoreska«, *Vienac*, 26 (1894.), br. 4, str. 110–111. Prevoditelj je potpisan inicijalima S. K. (Stjepan Karlov).

²⁴ S. ČECH, »Jesenski uzdisaji jesenskoga čitaoca novina«, *Obzor*, 35 (1894.), br. 276.

²⁵ J. I. HRDINA, »Slomljeni mač. Po pripovijedanju svoga prijatelja«, *Prosvjeta*, 2 (1894.), br. 22–23.

²⁶ J. VRCHLICKÝ, »Ruža«, *Vienac*, 26 (1894.), br. 27, str. 426–428.

²⁷ V. LUŽICKÁ, »Na badnjak. Crtica«, *Vienac* 26 (1894.), br. 51, str. 812–816.

Berkopecovoj bibliografiji, a i sam sam ih pokušao pobrojati i prokomentirati,²⁸ ovdje tek podsjećam da je Žgurić u ovom razdoblju najviše prevodio opsežne Raisove pripovijesti iz života seoskoga češkog puka i crtice Eduarda Jelínka te da je uz Bartola Inhofa, Maksu Kuntarića i Vladoja Dukata bio zaslužan što je češka književnost na stranicama *Vienca* devedesetih godina 19. stoljeća bila jedna od najzastupljenijih stranih književnosti. Žgurićevi tekstovi u *Viencu* o novim djelima čeških književnika (Vrchlickog, Heritesa, Mužika, Klášterskog, Čecha, Sládeka, Čapeka, Raisa, Vikove Kuněticke, Zeyera, Jiráseka, Legera, itd.) uglavnom su pisani s oduševljenjem, bez većega kritičkog odmaka. Izuzetak je tu bio prvi roman Karela Matěja Čapeka *V třetím dvoře*. Sam je roman Žgurić pohvalio, ali se zbog popratnih ilustracija okomio na češkoga secesionističkog ilustratora Artuša Scheinera, inače člana umjetničkog društva Mánes (Spolek výtvarných umělců Mánes), koje je okupljalo mlade i avangardno usmjerene češke likove umjetnike:

»Knjiga je ‘urešena’ nekolikim ilustracijama slikara Artuša Scheinera. Opaziti nam je, da bi nakladna knjižara Ottova mnogo bolje učinila, da je pustila knjigu u svijet bez toga ‘uresa’. Ima slika, koje su upravo ružne.«²⁹

Najopsežnije djelo koje je Žgurić preveo za *Vienac* roman je slovačke književnice Elene Maróthy-Šoltésove *Protiv prúdu*,³⁰ u Slovačkoj objavljen 1894. godine. Riječ je o romanu inspiriranom aktualnom slovačkom društvenom i političkom situacijom. Čim su se u slovačkom društvenom životu počele odražavati posljedice Austro-ugarske nagodbe, Slovaci su se našli u jako teškom položaju: počinje oštra mađarizacija, ograničavaju se slovačka nacionalna i građanska prava, nametnut je mađarski jezik kao službeni, ukinute su i malobrojne slovačke gimnazije, pa je na kraju ukinuta i Matica slovačka i zaplijenjen je njezin imetak (1875.). Od tada pa sve do raspada monarhije položaj Slovaka unutar nje bio je sve gori i gori. Takve su okolnosti odgoj u slovačkom duhu učinile mogućim gotovo isključivo u krugu obitelji i putem književnosti. Funkcija književnosti sve do prvih desetljeća dvadesetog stoljeća tako se često svodila na obranu od denacionalizacije. Nije stoga čudno da u onodobnoj slovačkoj književnosti, i pored određenih realističkih motivacija i opisa u pojedinim prozama, još manje no u hrvatskoj književnosti možemo govoriti o književnom realizmu u zapadnoeuropskom smislu riječi. Sve je to vidljivo i u romanu Elene Maróthy-Šoltésove. Njegov je sadržaj isprepleten ilustracijama i komentarima odnosa Mađara i Slovaka, od uvodne epizode u kojoj mađarski službenik u vlaku izražava prijezir prema slovačkom jeziku pa sve do posljednjih stranica romana. Mađarskom omalovažavanju Šoltésova suprotstavlja obuhvatnu sliku slovačkoga nacionalnog bogatstva, upućujući čitatelja na rodoljublje tradicionalnoga slovačkoga građanstva, amaterske kazališne predstave kao manifestacije slovačke narodne svijesti, na izgrađenu književnu tradiciju (pozivanje na Štúra, Sladkoviča, Chalupku i Vajanskog) i na malobrojno plemstvo koje se osjeća slovački. Slogu rodoljubive građanske inteligencije i slovačkog plemstva, koje treba vratiti slovačkomu nacionalnom pokretu, simbolizira u tome opsežnom romanu veza djevojke Olge i plemića Šavelskog. Motiv odnosa žene i muškarca iz različitih socijalnih skupina među vodećim je prozaicima slovačkog realizma posebno zanimljiv bio Svetozaru Hurba-

²⁸ ŠABIĆ, str. 121–135.

²⁹ *Vienac*, 27 (1895.), br. 5, str. 79.

³⁰ Elena SOLTÉSZOVA, *Protiv struje. Roman*, preveo Stj. Žgurić Karlov, *Vienac*, 30 (1898.), br. 1–45.

nu Vajanskom, koji je zaplete svojih proza smještao u ambijente različitih slojeva naroda, nastojeći na nacionalnom pomirenju plemstva, građanstva i seljaštva (npr. u romanu *Koreň a výhonky*), a prije njega je o tom pomirenju pisao i slovački dramatičar Ján Palárik. Za razliku od prijevoda Jirásekova romana, ovaj je nakon objavljivanja u *Viencu* objavljen monografski,³¹ a drugi i posljednji Žgurićev uknjiženi prijevod bila je dvotomna zbirka u Češkoj među pukom izuzetno popularnih poučnih crtica iz seoskog života, koje je kao fejtone u novinama objavljivao češki pisac i katolički župnik Václav Kosmák – *Slike iz svakidanjeg života*.³² Prevoditeljska Žgurićeva nastojanja, kako možemo vidjeti iz tadašnje periodike, nisu u Češkoj ostala bez pozitivnog odjeka: tako su primjerice novine *Plzeňské listy* češku javnost izvjestile kako u *Viencu* izlazi prijevod Raisove pripovijesti *Po letech doma*,³³ *Hlídko* da je »Jelínkové *Nahodilosti* vrlo lijepo preveo Stjepan Karlov«,³⁴ a isti je časopis javio i da »neke pripovijesti V. Kosmáka s dopuštenjem benediktinske tiskare u Brnu, kao jedinog nositelja prava na objavljivanje, prevodi na hrvatski gosp. Štěpán Žgurić, kapelan u Gornjoj Stubici«. ³⁵

Kako je vidljivo iz njegovih pisama Raisu u prilogu, glavna je Žgurićeva preokupacija kao književnika bio puk – prema vlastitim riječima, pokušavao je po uzoru na Raisa »udahnuti u svoje likove taj istinski, stvarni život, koji se u puku doista nalazi«. Smatrajući da hrvatski pisci zanemaruju »srce i život našega naroda«, ambiciozno si je za zadatak postavio hrvatsku inteligenciju upoznati s pukom, kako bi ga bolje razumjela i – zavoljela. Iako Žgurić po svemu sudeći nikada nije posjetio češke ni slovačke krajeve, prepoznavao je u svjetovima proza čeških i slovačkih pisaca koje je prevodio analogije sa situacijama iz života hrvatskoga puka, posebno kada je riječ o vrijednosnim okvirima i visokim moralnim kvalitetama, koje je podjednako pripisivao češkom, slovačkom i hrvatskom selu. Tako vrijednosni sustav slavenskog puka i građanstva roman Elena Maróthy-Šoltésova suprotstavlja onom lokalnoga mađarskog i mađariziranog plemstva i birokracije, Kosmákove ga crtice eksplicitno smještaju u svakodnevicu, dok ga Jirásek u liku Kaline, sina seoskog kantora, dovodi u ambijent prijestolnice. Pišući u *Viencu* o životu i djelu Elene Maróthy-Šoltésove, Žgurić je sam dao naslutiti razloge zbog kojih je preveo njezin roman:

»Djelo ovo dubokoumne slovačke žene bez sumnje je znamenito i istrajnošću, kojom je provedeno, i svrhom, za kojom ide. Sav život obiteljski u raznim pojavima svojim i promjenama, društveni, politički, crkveni, upravni i. t. d. u današnjoj Slovačkoj odsijeva se u njem živo i vjerno. Uz nepobitnu literarnu vrijednost roman 'Protiv Struje' imade i važnost narodnu i političku. Za nas Hrvate napose je to djelo od velike koristi. Ta gotovo su jednake prilike u Hrvata i u Slovaka! Hrvat, koji pročita roman gdje Solteszove, mora priznati ono, što je nedavno za to djelo rekao 'Obzor': 'Mutato nomine de te fabula narratur!'«³⁶

Žgurićeva skromna izvorna tvorba uvjerljivije od njegova prevoditeljskog opusa pokazuje kako je shvatio svoje poslanje u književnosti. U njoj je vidljiv utjecaj čeških književnika,

---

³¹ Žgurićev prijevod romana *Proti prúdu (Protiv struje)* monografski je objavljen 1898., tiskom Dioničke tiskare u Zagrebu.

³² Václav Kosmák, *Slike iz svakidanjeg života*, I–II, Društvo sv. Jeronima, Zagreb, 1901.–1903.

³³ *Plzeňské listy*, 23 (1897.), br. 93 (5. 8. 1897.), str. 2.

³⁴ *Hlídko*, 13 (1896.), str. 316.

³⁵ *Hlídko*, 18 (1901.), br. 1, str. 61.

³⁶ *Vienac*, 30 (1898.), br. 47, str. 734.

čiju kvalitetu nije mogao doseći, prije svih Raisa i Kosmáka, za kojega je napisao u predgovoru *Slikama iz svakidanjeg života*: »iz ovih sličica vidjet ćeš, kako je on umio zumuti u dušu svoga prostog čovjeka. (...) Otkriti dušu i osjećaje seoskog čovjeka, za to se hoće dobra oka, dobrog posmatranja. Pa onda sve to napisati onako, da te svaki razumije, i uk i neuk!«³⁷

Samo za četiri proze u hrvatskoj književnoj periodici uspjeli smo sa sigurnošću utvrditi da im je autor Stjepan Žgurić: tri crtice – *Čika-Giga*,³⁸ *Mića*³⁹ i *Čika-Paja*⁴⁰ te kratka pripovijest *Izdade ga*.⁴¹ Svoje pripovijesti Žgurić smješta u ambijent hrvatskog sela. Karakterističan mu je lik seljak srednjih godina ili stariji (Jokan, Giga, Paja, Mića) kojeg, katkad s ironijom, katkad sa suosjećanjem, suočava s velikim temama domoljublja, odanosti, ljubavi i smrti. Umjetnički mu je najuspjelija proza *Mića*, topla priča o nesretnoj ljubavi seoskog sluga, koji se puno bolje snalazi u staji među kravama nego među ljudima. Izvorno je Žgurićevo stvaralaštvo bilo kvantitativno, ali i poetički preskromno da bi i barem djelomično ostvarilo njegove ambiciozno postavljene ciljeve. Poetički, zato što se nije uspio odmaknuti od jednog formulaičnog modela pripovijedanja – nakon strukturalno sličnih opisa sličnih likova – starijih siromašnih seljaka, redovito autsajdera, autor nastoji kroz priču o njihovoj sudbini zahvatiti i pokazati što više aspekata »srca i života« puka. Ako je to i mogao u određenoj mjeri učiniti kroz malobrojne i kratke proze, ograničavala ga je fabula utemeljena na djelovanju izopćenog (anti)junaka, gotovo izoliranog u vlastitoj sredini. Ipak, Žgurić u svojim pripovjednim mikrokozmosima uspješno ukazuje na one probleme hrvatskog sela koji su ga zaokupirali kao društveno angažiranoga mladoga katoličkog intelektualca: neobrazovanost, alkoholizam, praznovjerje, besposličarenje. Žgurićevo »otkrivanje duše« seoskog čovjeka hrvatskom čitatelju imalo je tako važnu prosvjetno-moralnu funkciju i ona je – više no anakroni, naivni i nevini osjećaj slavenske uzajamnosti, koji je jasno izražavao u svojoj korespondenciji – bila Žguriću poticaj za prevođenje. Da pri odabiru književnika koje je prevodio s tog aspekta nije bio u krivu, pokazuje i činjenica da su nakon njegovih prijevoda Jirásaka i Šoltésove djela istih tih književnika prevodili vodeća osoba hrvatskoga seljačkog pokreta Stjepan Radić i Ljubomir Maraković,⁴² kojeg danas smatramo jednim od najvažnijih programatskih oblikovatelja književne komponente hrvatskoga katoličkog pokreta.

Podsjetimo na to da se razdoblje najplodnijega Žgurićeva prevoditeljskog i književnog djelovanja poklapa s počecima hrvatske moderne i hrvatskim modernističkim pokretom, te s razdobljem polemika između »mladih« i »starih« na prijelomu stoljeća. Kao mladi klerik Žgurić je, dakako, pristajao uz konzervativniju struju hrvatske književnosti, i najviše je u *Viencu* objavljivao za vrijeme urednikovanja onih književnika koji su smatrali da hrvatska književnost, pa tako i *Vienac*, treba biti u službi narodnih ideala baštinjenih od hrvatskih preporoditelja: Josipa Pasarića, koji je upravo na stranicama *Vienca* s Kumičićem

³⁷ Stjepan ŽGURIĆ, »Mili moj hrvatski rode!«, u: KOSMÁK, sv. I, str. V.

³⁸ *Obzor*, 33 (1892.), br. 293–294.

³⁹ *Vienac*, 27 (1895.), br. 27–29.

⁴⁰ *Vienac*, 28 (1896.), br. 1–4.

⁴¹ *Vienac*, 29 (1897.), br. 40–44.

⁴² Elena MAROTHY-ŠOLTÉSOVA, *Moja djeca: dva života od kolijevke do groba: zapisci i razmišljanja*, Matica hrvatska, Zagreb, 1925.

žestoko polemizirao o naravi hrvatskog realizma; Bartola Inhofa, i samog sklonog prevođenju čeških književnika, te Jovana Hranilovića, potpuno nesklonog hrvatskim »mladima«. U njihove se uređivačke namjere uklapala i Žgurićeva prijevodna politika, kao i njegova književna nastojanja, pa nije čudno da je Matoš, kritizirajući *Vienac*, za ilustraciju njegove kvalitete uzimao upravo Žgurića, podsmješljivo komentirajući da u *Viencu* više ne surađuje zato što u njemu »po *Obzoru* – rade »pravi« književnici hrvatski, kao što je Stipan Žgurić Karlov i Stjepko, ne Gregorijanac itd., nego Šćepko Španić Doktor«. ⁴³

Žgurić je hrvatsku književnost svakako prije zadužio prijevodima nego svojim izvornim prozama, u kojima nije uspio dati obuhvatniju sliku hrvatskog puka, njegovih vrijednosnih okvira i moralnih vrijednosti, kako su uspijevali češki i slovački književnici koje je prevodio. Ipak, malo je vjerojatno da je upravo zbog kritika zašutio kao književnik i prevoditelj. Razloge tomu možemo nazrijeti iz dokumenata o župi Gornja Stubica koji se čuvaju u Nadbiskupskom arhivu u Zagrebu. Spomenuto je da je 1903. postao župnik u Gornjoj Stubici. Više sklon peru nego ekonomiji, kao župnik se Žgurić zapleo u ambiciozne planove gospodarenja župnim dobrima kojima nije bio dorastao. Brige zbog dugova koje je lošim gospodarenjem prouzročio svojoj župi, a koji su otkriveni tek nakon njegove smrti, ⁴⁴ rano su ga udaljile od književnog i prevoditeljskog rada, kao i teška bolest zbog koje je podarhiđakon Penić, prema vlastitim riječima, četiri godine prije njegove smrti »primaio glasove, da su Žgurićevi dani odbrojani«. ⁴⁵ Iz sadržaja malobrojnih sačuvanih Žgurićevih pisama, razasutih danas po ostavštinama istaknutih čeških i slovačkih književnika, možemo naslutiti da je određen broj njegovih prijevoda ostao u rukopisu. Naime, kao što nam je danas nepoznato je li i gdje je objavio prijevod Vlčekova *Setnika Halaburda*, nepoznata nam je i sudbina, primjerice, prijevoda novele *Babie leto* Svetozára Hurbana-Vajanskog, za koju je od autora preko brata Vladimira Hurbana tražio dopuštenje za prevođenje i objavljivanje u *Viencu*. ⁴⁶ Žgurićeva je skromna ostavština nakon njegove smrti prodana na dražbi, i nije ostalo puno dokumenata ni zapisa o njegovu životu i radu. Stoga kratku Žgurićevu korespondenciju, koju prilažemo ovom tekstu kao ilustraciju okolnosti i poticaja koji su pratili nastanak Žgurićevih prijevoda i malobrojnih izvornih proza, smatramo još važnijom. Pisma upućena V. Vlčeku i K. V. Raisu pisana su češkim, a ona upućena E. Maróthy-Šoltésovoj i J. Škultétyju slovačkim jezikom. Ovdje donosimo njihove hrvatske prijevode.

---

⁴³ *Polemike u hrvatskoj književnosti* [sv. 10]. *Novi furtimaš u Zagrebu*, priredio Ivan Krtalić, Mladost, Zagreb, 1983., str. 99.

⁴⁴ NAZ, spisi NDS, 3178/1913.

⁴⁵ NAZ, spisi NDS, 3178/1914.

⁴⁶ Svetozar HURBAN VAJANSKÝ, *Korešpondencia Svetozára Hurbana Vajanského. Sv. II: výber listov z rokov 1890–1916.*, Bratislava, Slovenská akadémia vied, 1972., str. 208.

Prilog: Prijevod pisama Stjepana Žgurića**Václavu Vlčeku**

1 pismo (1893.). Literární archiv Památníku národního písemnictví, fond: Vlček, Václav. Korespondence přijatá: Žgurić, Štěpán.

1.

Zagreb, 15. 3. 1893.

Velepoštovani gospodine!

Primio sam pošiljku knjiga i srdačno Vam zahvaljujem. Bog neka Vam plati! Jedino Vas još ljubazno molim da mi izvolite oprostiti što Vam nisam odmah odgovorio. Nisam mogao jer smo imali ispite.

O velepoštovani gospodine, kad biste samo znali koliko ste me obradovali! Toliko lijepih knjiga od prvoga češkog romanopisca, to nije mala stvar. I još ste bili tako dobri pa ste mi ih poklonili. Hvala Vam tisuću puta! To Vam moje srce nikada, nikada neće zaboraviti! Prije ću u crni grob leći nego zaboraviti ogromnu uslugu koju ste mi učinili.

Velepoštovani gospodine, još bih Vas nešto zamolio. Izvoljeli ste mi napisati da Vam pošaljem otisak prijevoda kada bude objavljen. Moram Vas pitati: Hoće li Vam biti po volji da npr. »Setníka Halaburda« pošaljem u politički časopis »Obzor«? Za taj sam časopis već pisao, a osim toga on je i najveći i najbolji naš časopis. Za književni časopis »Vijenac« svaki je roman prilično opsežan, a u njemu već izlaze »Trhani« J. Nerude i »Cosmopolis« od Bourgeta. Ta će djela izlaziti preko cijele godine. Sada znate zbog čega bih prijevod radije objavio u »Obzoru«.

Izvolite mi napisati odgovara li Vam tako, a ja ću potom urednika »Obzora« zamoliti da Vam pošalje otisak prijevoda.

Lijepo Vas molim da mi izvolite javiti svoju odluku i želju.

S poštovanjem,

Vaš zauvijek Vam zahvalan

Štěpán Žgurić, bogoslov

Karelu Václavu Raisu

7 pisama (1895. – 1896.). Literární archiv Památníku národního písemnictví, fond: Rais, Karel Václav (1. část). Korespondence přijatá: Žgurić, Štěpán.

1.

Zagreb, 4. 6. 95.

Velepoštovani gospodine!

Uzdajući se u Vašu dobrotu, iako sam Vam sasvim nepoznat, dopuštam si nešto Vas zamoliti. Čitao sam Vašu »Lopotu«⁴⁷ i moram priznati da mi se vrlo sviđjela, posebno pri-

⁴⁷ Raisova zbirka pripovjedaka iz života češkog sela *Lopota*: *podhorské obrazy* izašla je iz tiska u Pragu 1895. i u njoj je objavljena i pripovijest *Odstřčený*.

povijest »Odstrčený«. Kada me je to zamolio gospodin urednik »Vijenca«, odlučio sam je prevesti. I preveo sam je, vjerujući da ćete udovoljiti mojoj želji. Sada Vas lijepo molim da mi dopustite »Odstrčeného« objaviti u »Vijencu«, naboljem hrvatskom časopisu. Prijevod bih Vam drage volje poslao.

Istodobno molim da mi ne uzmete za zlo što ću još nešto zatražiti od Vas. Želim, naime, biti siguran. Ne razumijem što znače neke riječi u Vašoj pripovijesti »Odstrčený«: štruksky, str. 198.; vejpada, 218.; špouzr, 229. i na str. 251. »jenom beze šlí« pa Vas molim da mi te riječi ljubazno protumačite, možete i na njemačkom.

Radujem se Vašem odgovoru i ljubaznom dopuštenju.

S punim poštovanjem, Vaš

Štěpán Žgurić, bogoslov.

2.

Zagreb, 30. 10. 1895.

Velepoštovani gospodine!

Vjerujem da ste već primili »Vijenac« u kojem izlazi »Odstrčený«⁴⁸. Pišem Vam tek sada, jer prije nisam mogao, i molim Vas lijepo da se zbog toga ne srdite.

Nastojao sam da Vašu pripovijest dobro prevedem. Ne znam jesam li to uspio, čini mi se da jesam. Tek Vas mogu obavijestiti da se poštovanom čitateljstvu jako svidio Vaš rad. Sada Vas pak molim, velepoštovani gospodine, da izvolite primiti moga »Odnemarenog« kao uspomenu.

Neizmijerno ćete me obradovati ako mi odgovorite na moje pismo. Još jednom Vam od sveg srca zahvaljujem na Vašoj ljubaznosti i nadam se da nećete zaboraviti na Vašega

Štěpána Žgurića
(Stjepan Karlov)

3.

21. 11. 1895.

Velepoštovani gospodine!

Dobio sam Vaše pismo. Vjerujte da me je jako obradovalo. Toliko ljubaznosti, toliko nklonosti! Drago mi je da ste dobili primjerak »Vijenca«. Trebali ste ga i ranije dobiti, ali Vam ga je administracija časopisa zaboravila poslati. Nije moja krivica. Tek kada sam u listopadu došao u Zagreb i pitao jesu li Vam ga poslali, saznao sam da nisu. Tako ste »Vijenac« dobili sa zakašnjenjem. Molim Vas, oprostite. No da Vam odgovorim na pitanja koja ste mi postavili.

Zatražili ste da Vam ispričam nešto o sebi, prije svega jesam li ikada bio u Češkoj. Na žalost nisam, i jako mi je žao zbog toga. Koliko god to želio, nisam do sada mogao doći.

---

⁴⁸ K. V. RAIS, »Odnemaren. Pripovijest.« S autorovom dozvolom preveo Stjepan Karlov, *Vienac*, 27 (1895.), br. 32–45.

Nisam bio čak niti na ovogodišnjoj Vašoj izložbi – da sam bio, budite sigurni da bih Vas posjetio. Dat će Bog, jednom će se i to dogoditi.

Tražili ste da Vam napišem nešto i o svom radu. Ta ja sam Vam, dragi gospodine, još zelen! Pa što bih mogao o sebi pričati!? Ipak, nešto ću Vam reći. Svoj narod, kako ste izvoljeli primijetiti, volim iz dna duše, osjetim njegove čežnje i muke, njegovu radost i tugu. Osjetim, jer moram osjetiti, jer sam iz toga naroda izrastao i stalno mu se vraćam. Zato ga ljubim. I premda se trudim izraziti makar dio njegove duše i srca, do sada nisam objavio gotovo ništa. Izvolite ljubazno primiti moga »Miću«, kojeg Vam šaljem u »Vijencu«. Šaljem Vam ga kako biste se osvjedočili da građu za svoje radove uzimam iz naroda, i o nečem drugom ne bih ni slova mogao napisati. Po drugim časopisima imam još nekoliko manjih radova. Toliko Vam mogu reći o sebi.

Izvoljeli ste me pitati imam li kod sebe još koju Vašu knjigu, osim »Lopote«, u kojoj je objavljen »Odstrčeny«. Nemam, i zato Vam srdačno zahvaljujem za ljubaznost s kojom se mi obećali poslati ostale svoje knjige. Zna da ćete me time obradovati, kao što me obraduje i svako Vaše pismo. Čim budem imao vremena opet ću prevesti koje poglavlje iz knjiga koje mi ljubazno pošaljete. U nas su češke pripovijesti rado čitane. Molim Vas lijepo, velepoštovani gospodine i prijatelju (dopustite mi tu riječ), da mi preporučite neku lijepu češku božićnu pripovijest ili crticu, htio bih je prevesti za božićni broj »Vijenca«. Ne zamjerite mi to, molim Vas.

Ovdje završavam svoje pismo.

Želeći Vam puno zdravlja i sreće, tisuću puta Vas od srca pozdravlja Vaš zauvijek odani i zahvalni

Štěpán Žgurić, bogoslov

4.

Velepoštovani gospodine i prijatelju!

U pismu sam Vam obećao da ću Vam pisati što prije, i sada to obećanje ispunjavam. Prije svega Vas molim da se ne ljutite što sam Vam napisao tek jedan listak. Tada nisam imao vremena duže pisati. Nadam se da ste do sada primili »Vijenac«. Bilo bi mi jako drago kad biste razumjeli hrvatski jezik, jer biste primijetili koliko nastojim koliko god je moguće biti đakom Vaše škole. Ipak, sve je to tek slabašan odraz sjaja kojim je protkano Vaše djelo. Ali ne, nije to još ni odraz! Još ne uspijevam, ne mogu udahnuti u svoje likove taj istinski, stvarni život, koji se u puku doista nalazi. U nas nema pisca koji se odlučio zagledati u srce i život našega naroda. Naše književnike ne zaokuplja niti pitanje kako taj naš jadni puk dovesti u zatvoreni krug takozvanoga pristojnog društva. To im je sve nekako preprosto. U nas Vam je sve to drukčije, a i naša čitateljska publika ima loš ukus.

Ja to, ovako nejak, ne mogu promijeniti, ali možda se nađe netko drugi kojemu će to poći za rukom. Vjerujte, da nam se loše piše. Naša inteligencija ne razumije puk, ne zna da i on ima srce, da će i u njemu naći ono ljudsko,⁴⁹ kako ste vi to izvoljeli primijetiti. Ako to inteligencija ne razumije, kakvo čudo onda da u nje nema ni ljubavi za taj bijedni puk!

⁴⁹ Podvučeno u izvorniku.

Zato sam si odredio za cilj da je upoznam s tim svojim narodom. To ću uspjeti pođem li za Vama, postanem li Vaš učenik. Molim Vas lijepo da mi ne uzmete za zlo što sam Vam otkrio svoje srce, jer znam da me dobro razumijete.

Ako Vas bude zanimalo bilo što u vezi s našom književnosti ili čim drugim, izvolite mi se javiti. Sa zadovoljstvom ću odgovoriti na svako Vaše pitanje.

Sada mi dopustite da Vas nešto upitam. U nekoliko sam navrata čitao o neakvim »pokro-kářima«, kako li se već zovu, u češkoj književnosti, a među njima su Machar, Masaryk, Mrštík i drugi. Molim Vas, što žele ti književnici? Istodobno Vas molim da budete tako ljubazni da mi napišete nešto o društvu »Máj«. Nadam se da se nećete ljutiti na mene zbog toga.

S veseljem očekujući Vaše pismo, ostajem Vaš zauvijek zahvalan i odan

Štěpán Žgurić, bogoslov, Hrvat

Zagreb, 21.1. 96.

5.

Poštovani prijatelju!

Dobio sam Vaše pismo s pošiljkom i od sveg srca Vam zahvaljujem. Jako ste me obradovali. Dobro znam da imate pune ruke posla, i zato Vam opraštam što mi niste odmah odgovorili. Ta i moj je pokojni tata bio učitelj, i znam dobro kakve sve obveze imate u školi! Zahvalili ste mi za »Vijenac« i napisali da se smatrate mojim dužnikom. Molim Vas! Prije sam ja Vaš dužnik! Usluga koju sam Vam učinio tako je majušna da ne zavrjeđuje da se o njoj govori. Ostale sveščice, koje još niste dobili, poslat ću Vam što prije, kako biste imali cijeli prijevod svoje pripovijesti »Odstrčený«. Jako me je razveselila Vaša primjedba da dobro pišem Vašim materinskim jezikom. Sigurno je, dragi prijatelju, da se trudim naučiti što bolje pisati i čitati meni tako drag češki jezik. Zavolio sam taj bratski jezik još u roditeljskom domu, kao dječarac, a s jednakom ga ljubavlju učim i danas. Također mi je drago i kada odem kući svome narodu, u kojem su i vaši sunarodnjaci.

Zahvaljujem Vam za podatke o društvu »Máj« i dr.

Molim Vas da mi ljubazno oprostite što Vam ne mogu poslati portret, jer ga još nemam kod sebe, ali ću se potruditi Vaš zahtjev što prije ispuniti. Čini mi se da bi »Výlet do Chorvatska« od Sv. Čecha bilo dobro prevesti i da bi kod nas imao odjeka među čitateljstvom. Ne ljutite se što ću Vas i ovo zamoliti. Kada završe ispiti, prevodit ću »Konec života« i »Po letech doma«. Trenutačno radim i na jednoj izvornoj prozi iz života puka. S tim u vezi, koristim prigodu da Vam srdačno zahvalim što ste se tako dobrohotno izrazili o mom radu. Raduje me Vaš iskren sud koji ste izrekli o mom neznatnom talentu. Trudit ću se da ga ne zakopam u zemlju, kao onaj iz Svetog pisma, već da od njega uberem plodove, ma kako oni skromni bili. Čovjek treba raditi, a nikako grditi onoga koji radi, kako to kod nas nažalost biva.

Na dan kada Vam pišem ovo pismo sahranili smo čovjeka koji za života nije gotovo ništa veliko napravio, a ipak ga slave kao čovjeka koji je bogzna što učinio. Da, učinio je to da je među nama Hrvatima posijao neprijateljstvo, podjelu i mržnju. Taj je čovjek bio dr.

Starčević. Govorio je da je naše sveučilište, naša akademija, uopće cijela naša prosvjeta – ništa. Znete li zašto? Zato što je otac i duša svega toga naš čovjekoljubivi mecena, slavni biskup Josip Juraj Štrossmayer. Starčević je iz dna duše mrzio našega Mecenu i pisao je da on, Štrossmayer, nije nikakav domoljub, da je prodan i koješta drugo. Starčević je bio, doduše, dobar Hrvat, ali jako loš Slaven. Možda se pitate kako je to moguće. Da, bio je loš Slaven, nije htio priznati da smo braća. Slavenska uzajamnost nije mu ništa značila – Francuz, Vlah ili Slaven, bilo mu je svejedno! Ukratko, taj je čovjek ostao čudak sve do svoje smrti.

Kod nas je loše, loše, nešto nas kao mora muči. Ne znam što će se iz toga jednoga dana izroditi. Nadajmo se da će se sve promijeniti, da će biti bolje.

Izvoljeli ste mi napisati da je »Máj« dobio 500 zlatnika kao godišnju potporu. Dragi Bože, pa to je gotovo ništa! Muka je s tim Saborom! I kod nas je isto tako. Naša »Matica hrvatska«, »Akademija« i drugi pisci svaku godinu traže nekakve potpore, a dobivaju toliko da nije vrijedno spomena. Uvijek govore da nemaju novca, ali za Mađare, za njihovu izložbu, imaju!⁵⁰

Sada Vas molim da mi ne uzmete za zlo što ću Vas nešto upitati. Čitao sam da je obavljen »Kalibův zločin«⁵¹. Mislite li da bi ga bilo dobro prevesti? Vjerujte mi, velepoštovani gospodine i dragi prijatelju, da bih ga sa zadovoljstvom preveo. S češkoga sam već dosta prevodio, no uvjeravam Vas da još ništa nisam prevodio s tolikom voljom i radošću, kao Vašu pripovijest »Odstrčený«. Kada tako istinito, tako stvarno oslikavate taj, doduše, jednostavan, ali tako dobar seoski puk! Još jednom Vas ovdje lijepo molim da se ne ljutite. Govorim Vam onako kako mi srce nalaže.

Na kraju, želim Vam sve najbolje u Vašoj dragoj češkoj zemlji.

Sa srdačnim i bratskim pozdravom ostajem Vaš odani

Štěpán Žgurić,
bogoslov 4. god.

Zagreb, 1. 3. 96.

6.

Záhřeb, 19. 4. 96.

Velepoštovani prijatelju!

Kada sam Vam zadnji put pisao, obećao sam da ću prevesti »Po letech doma« ili »Ta srdce«. Sada Vas obavještavam da sam dovršio prijevod »Po letech doma«, jedino Vas još lijepo molim da se ne ljutite kada Vam kažem da neke izraze ne znam točno prevesti. Molim vas da mi objasnite što ti izrazi točno znače. Neke od njih sam shvatio, ali želim da prijevod bude što bolji:

a) lamasova (kazajka) = ?

b) str. 136: »Budete mi očumovat« = ?

⁵⁰ To se odnosi na odluku Hrvatskog sabora da se dodijeli 100.000 forinti za troškove hrvatskog sudjelovanja na mađarskoj milenijskoj izložbi u Budimu 1896.

⁵¹ Ovaj Raisov roman monografski je objavljen 1895., ali je još 1892. izlazio u nastavcima u časopisu *Světovor*.

- c) str. 139: »Má-li pak na sebe?« =
»I což je o to, pán je, na to oni si ještě potrpí« =
»No, vždyt' také něco stál!« =

d) brynda = ?

e) str. 152. »A líbáme Vás jako z kraje«

f) loktuška = ?

I inače mi je teško s tim »krajem«, ne znam znači li to isto što i njemački »Kreis, das Kreisgebiet« ili štogod drugo, primjerice čovjek sa sela.

Pisat ću Vam što prije, sada imam puno posla pa ne mogu. Jeste li dobili već »Vienac«, koji sam Vam poslao pred Uskrs?

U nadi da ćete mi što prije, makar kratkim dopisom, odgovoriti, pozdravljam Vas stotinu puta, kao stari Militký,⁵² i u duhu Vam stišćem ruku.

Ostajem Vaš uvijek odani

Štěpan Žgurić,
bogoslov, Hrvat

7.

Velepoštovani i dragi gospodine!

Prije svega Vas molim da se ne ljutite na mene što Vam sve do sada nisam odgovorio na Vaše pismo i pošiljku. Nadam se da ćete mi oprostiti. Vjerujte mi da sam Vam odmah htio zahvaliti kako se pristoji za Vašu ljubaznost, ali nisam mogao. Sada ću Vam objasniti i zašto. Ove bih godine trebao biti posvećen za svećenika, i oko toga imam toliko posla da ne znam gdje mi je glava. Dana 30. svibnja primio sam subđakonat, dakle upravo tada kada ste mi izvoljeli pisati pismo. Ovakvo će stanje potrajati sve do 12. srpnja, kada bih trebao postati svećenik, poslije toga ću Vam pisati marljivo i redovito.

Toplo Vam zahvaljujem za »Kalibův zločin«. Radujem se »župniku u gori«⁵³, vjerujte da me već sada vrlo zanima. Pitali ste me jesam li već čitao Vašu knjigu »Zapadlí vlastenci«. Na žalost, nisam, ali sam čitao kritiku toga Vašeg djela, ili u časopisu »Zlatá Praha« ili u »Lumíru« (taj časopis primam), i tu sam kritiku objavio u »Vijencu«⁵⁴ čim sam je pročitao. Bio bih Vam zahvalan kada biste mi poslali tu svoju knjigu. Prijevod pripovijetke »Po letech doma«⁵⁵ već sam uručio gospodinu Pasariću za »Vijenac«. Vjerujem da će uskoro biti objavljena. Srdačno Vam zahvaljujem za tumačenja nejasnih mi mjesta. Sada ne radim gotovo ništa, jer nemam kad. Čim postanem kapelan, potrudit ću se da Vam što više napišem o situaciji kod nas. Odnosi su ovdje bizarni, odvratna politika! Sve ću Vam jednom ispričati, sve!

---

⁵² Lik iz spomenute Raisove pripovijesti *Po letech doma*.

⁵³ U izvorniku pisma stoji »farář v horách«. Očito je Rais Žguriću pisao da radi na rukopisu romana, koji će 1899. objaviti pod naslovom *Západ*.

⁵⁴ K-v, »Iz češke književnosti«, *Vienac*, 27 (1895.), br. 5, str. 79–80.

⁵⁵ Prijevod pripovijesti *Po letech doma* objavljen je iduće godine u *Viencu*: Karel V. RAIS, »Poslije mnogo godina opet kod kuće. Podgorska slika«, preveo Stjepan Karlov ŽGURIĆ, *Vienac*, 29 (1897.), br. 28–30.

Još Vas jednom molim da se nje ljutite i da mi izvolite oprostiti. Zahvaljujem Vam od srca za pravopis i sve što ste mi poslali.

Želim Vam, dragi prijatelju, sve najbolje!

Vaš iskreni i odani

Štěpán Žgurić,
subďakon

Zagreb, 3. 6. 96.

Jozefu Škultětyju

1 pismo (1898.). Archív literatúry a umenia Slovenskej národnej knižnice (Martin), fond: Škultěty, Jozef /1853–1948/, sign. 49. Korešpondencia adresovaná Jozefovi Škultětymu: 49 AZ 23 Žgurić, Štefan , 1 jd.

1.

Velepoštovani gospodine!

Kako Vam je poznato iz »Vijenca«, preveo sam na hrvatski »Proti prúdu« gospođe E. Szolteszové. Upravo sam dobio pismo od gospodina Inhofa, urednika »Vijenca«, u kojem me moli da mu napišem nešto o E. Szolteszovoj, tko je ona i što je još napisala, te da mu pošaljem i njezinu sliku. Zato se usuđujem zamoliti Vas, velepoštovani gospodine, da mi u tome pomognete. Obećao sam gospodinu uredniku da ću to što prije napraviti. Oprostite mi što sam toliko slobodan, ali to je za dobru stvar. Nadam se da mi to nećete uzeti za zlo, već da ćete mi pomoći u skladu sa svojim mogućnostima..

S velikim poštovanjem,

Štefan Žgurić,
kapelan

Stubica Gornja, 24. I. 98.
Hrvatska

Eleni Maróthy-Šoltěsovoj

2 pisma. Archív literatúry a umenia Slovenskej národnej knižnice (Martin), fond: Šoltěsová-Maróthy, Elena /1855–1939/, sign M 98. Korešpondencia adresovaná Elene Maróthy-Šoltěsovej: M 98 I 56 Žgurić, Štefan, 2 jd.

1.

Velepoštovana gospođo!

Od svega srca zahvaljujem Vam što ste bili tako ljubazni i poslali mi nacrt svoga životopisa i svoju fotografiju. Izvolite za to primiti moju veliku zahvalu! Čim »Proti prúdu« izađe kao samostalna knjiga, odmah ću Vam je poslati.

S velikim poštovanjem i zahvalnošću,

Štefan Žgurić,
kapelan

Stubica Gornja, 26. 2. 98.
Hrvatska

2.

Milostiva gospođo!

Danas sam dobio pismo gospodina urednika »Vijenca«. Pisao mu je gospodin dr. Zoch, a tiče se moga prijevoda Vašega romana »Proti prúdu«. Žao mi je što je dotle došlo. Grdite me zbog uzurpacije. Ne kažem da niste u pravu, ali moram Vam ispričati kako je do toga došlo. Čitao sam »Sl. Pohl'«⁵⁶ i tu sam našao kritiku Vašega romana, koju je prethodno objavio češki »Čas«. Iskreno Vam kažem da me se vrlo dojmila. Naručio sam Vaš roman. Kada sam vidio o čemu govori, odmah mi je palo na pamet da bi ga vrijedilo prevesti na hrvatski jezik. Kako na knjizi nigdje nije pisalo »Sva prava pridržana«, pretpostavio sam da ne biste imali ništa protiv kada bi je netko preveo. Pretpostavljao sam to, jer sam već preveo više čeških djela na kojima nije bilo primjedbe o »pridržanim pravima«, kao primjerice tekstove Al. Jiráseka, V. Raisa, Sv. Čecha, pok. Jelínka (dok je još bio živ), i kada bi prijevod bio objavljen, poslao bih ga autoru. Tako sam namjeravao i s Vašim romanom. Mislio sam da ste s mojom namjerom upoznati jer sam Vam zahvalio za fotografiju i kratki životopis, koje mi je poslao gosp. Škultetý, kada sam ga to zamolio. Zato Vas iz dna duše molim da mi oprostite. Dr. Zoch piše gosp. uredniku »Vijenca« da ga obavijesti koliki Vam honorar namjerava dati za Vaš roman »Proti prúdu«. Gosp. urednik mu je odgovorio da »Vijenac« ne može dati ništa, ali će moj honorar poslati Vama. Moram vam reći, milostiva gospođo, da Vaš roman nisam preveo zbog novca, već iz ljubavi prema slovačkom i hrvatskom narodu. Ta mi smo braća! A kod nas se za takvo domoljubno djelo, kakvo je Vaše, ne može naći dostojna nagrada! Na žalost, tako je! I još nešto: »Vijenac« mi na ime honorara daje 1 zl. po stranici. Koliki će to biti honorar, izvolite sami prosuditi! Molim Vas, dakle, da mi oprostite i da mi sada date dopuštenje kada niste ranije. Vjerujte mi, nisam kriv ja, nego svijet Vašega romana, koji govori iz duše slovačkoga naroda duši hrvatskoga naroda. Još Vas jednom molim da mi ljubazno izvolite oprostiti!

S nestrpljenjem očekujem Vaš odgovor.

Napominjem da savjesno radim na prijevodu.

S posebnim poštovanjem,

Vaš

Štefan Žgurić, kapelan

Gornja Stubica, 1. 4. 98.

Hrvatska

---

⁵⁶ *Slovenské pohl'ady*, slovački književni časopis koji je 1846. pokrenuo Jozef Miloslav Hurban. Izlaženje mu je u nekoliko navrata obustavljano i pokretano, a danas izlazi u nakladi Matice slovačke.

LITERATURA

- Oton BERKOPEC, *Česká a slovenská literatura, divadlo, jazykozpyt a národopis v Jugoslavii (bibliografie od r. 1800 do 1935)*, Praha, 1940.
- Josip BUTURAC, »Povijest Kaptola (Požega)«, *Kaptol: 1221. – 1991.*, ur. Filip Potrelica, Kaptol, 1991., str. 76–78.
- Dubravka DOROTIĆ SESAR, »Recepcija slovačke filologije i slovačke književnosti u hrvatskome tisku 19. stoljeću«, *Hrvatska/Slovačka: povijesne i kulturne veze: slična sudbina i zajedničke osobnosti*, Društvo hrvatskih književnika, Zagreb, 1998., str. 67–90.
- Rudolf HORVAT, *Povjest Hrvatske*, Petrinja, 1904.
- Hrvatski prezimenik* pod prezimenom Žgurić navodi samo dvije osobe i obje imaju prebivalište u Osijeku. *Hrvatski prezimenik [pučanstvo Republike Hrvatske na početku 21. stoljeća]*, priredili Petar Šimunović, Franjo Maletić, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2008., sv. 2, str. 630.
- Svetozar HURBAN VAJANSKÝ, *Korešpondencia Svetozára Hurbana Vajanského. Sv. II : výber listov z rokov 1890–1916.*, Slovenská akadémia vied, Bratislava, 1972.
- Imenik dostojanstvenika, činovnika i javnih službenika kraljevina Hrvatske i Slavonije 1898.*, Zagreb, 1898.
- Imenik dostojanstvenika, činovnika i javnih službenika kraljevina Hrvatske i Slavonije 1904.*, Zagreb, 1904.
- Ján JANKOVIČ, *Chorvátska literatúra v slovenskej kultúre I. (do roku 1938)*, Bratislava, 1997.
- Václav KOSMÁK, *Slike iz svakidanjeg života I-II*, Društvo sv. Jeronima, Zagreb, 1901.–1903.
- Polemike u hrvatskoj književnosti* [sv. 10]. *Novi furtimaš u Zagrebu*, priredio Ivan Krtalić, Mladost, Zagreb, 1983.
- Dragutin PROHASKA, »Význam Al. Jiráskova pro Jihoslovany«, *Alois Jirásek: sborník studií a vzpomínek na počest jeho sedmdesátých narozenin*, ur. Miroslav Hýsek, Praha, 1925.
- »Stjepan Žgurić [nekrolog]«, *Katolički list*, 64 (1913), br. 47, str. 561.
- Marijan ŠABIĆ, *Iz zlatnog Praga: češka književnost i kultura u hrvatskoj književnoj periodici 1835. – 1903.*, Filozofski fakultet, Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, Zagreb, 2009.
- Zbornik naučnih i književno-umjetničkih priloga bivših đaka i profesora zagrebačke klasične gimnazije o 350-godišnjem jubileju 1607.–1957.*, Zagreb, 1957.

PERIODIKA

- Hlidka*, 13 (1896.), 18 (1901.)
- Obzor*, 33 (1892.) – 35 (1894.)
- Plzeňské listy*, 23 (1897.)
- Prosvjeta*, 2 (1894.)
- Smilje*, 20 (1891/92.) – Smilje 21 (1892/93.)
- Vienac*, 26 (1894.) – 30 (1898.)

ARHIVSKO GRADIVO

Archív literatúry a umenia Slovenskej národnej knižnice (Martin), fond: Škultéty, Jozef /1853–1948/, sign. 49. Korešpondencia adresovaná Jozefovi Škultétymu: 49 AZ 23 Žgurić, Štefan, 1 jd. 1 pismo (1898.).

Archív literatúry a umenia Slovenskej národnej knižnice (Martin), fond: Šoltésová-Maróthy, Elena /1855–1939/, sign M 98. Korešpondencia adresovaná Elene Maróthy-Šoltésovej: M 98 I 56 Žgurić, Štefan, 2 jd. 2 pisma (1898)

Literární archiv Památníku národního písemnictví, fond: Rais, Karel Václav (1. část). Korespondence přijatá: Žgurić, Štěpán. 7 pisama (1895. – 1896.).

Literární archiv Památníku národního písemnictví, fond: Vlček, Václav. Korespondence přijatá: Žgurić, Štěpán. 1 pismo (1893.).

Nadbiskupski arhiv u Zagrebu. Spisi Nadbiskupskog duhovnog stola (NAZ, Spisi NDS).

Summary

CZECH AND SLOVAK EXPERIENCES OF STJEPAN KARLOV ŽGURIĆ

Today it is rather unknown that at the turn of the nineteenth to twentieth century Stjepan Žgurić, chaplain of Daruvar and pastor of Gornja Stubica, was one of the most important persons regarding the Croatian reception of Czech and Slovak prose realism. He published his first translations in magazine Smilje, when he still was at high school. However, most of his translations from Czech, together with his reviews of works of contemporary Czech and Slovak writers, were published in journal Vienac. Still, he largely ignored the Czech modernist literary movement, which was then in full swing. Žgurić was the first one who translated into Croatian novels of Alois Jirásek and Elena Maróthy-Šoltésová. From Žgurić's poorly preserved correspondence it is clear what was his criteria of choice regarding the translations: beside educational function (notes of V. Sokolova, V. Kosmák, V. Benša-Šumavski etc.), he was trying to find some analogy with the Croatian contemporary situation in the literary works that he translated. Similarly, in his short stories Žgurić attempted to reveal life and problems of ordinary people to the Croatian bourgeois intelligentsia. In these stories one can notice evident influence of Czech literature, especially concerning the work of K. V. Rais. But after becoming pastor in Gornja Stubica (1903), Žgurić completely stop to write and translate. Today we can judge his work also on the basis his correspondence with the prominent Czech and Slovak writers, and it is quite probable that many of his writings remained unpublished.

KEY WORDS: *Stjepan Žgurić, Croato-Czech literary ties, Croato-Slovak literary ties, Karel Václav Rais, Elena Maróthy-Šoltésová.*